

АСТАНА

АҚШАМЫ

...Күтпеген телефон қайран қалдырған. Бейтаныс замандастың парасатқа толы қоңыр үні құлақ түбінде жаңғырады-ай. Қаз-қалпында, әлі сөйлеп тұрғандай. Бір-бірімізді ертеден білетін жандарша тез шүйіркелесіп кеткенбіз.

– Жәке, сіз мені танымайсыз... Ал мен өзіңізді көрмесем де, шығармаларыңызды бір кісідей білемін... «Сен білесің бе?», «Зерегіңіз» бен «Танымыңыз» біздің оқушылардың қолында жүр...

Сәлемін үзіп-үзіп жеткізген оның сөзін бөлгім келіп, әлденеше рет шырай білдіргем. Ол өз ойын толық айтып-тауысқанша асыққан. Менің ыңғайсыздық танытқанымды елер емес.

– Рахмет. Көп рахмет! – дедім ілкі мезеттік бөгелістің арасында жөткіріңкіреп.

– Кешірерсіз. Кім боласыз, қай жақтан хабарласып жатырсыз?

– Әлгінде есімімді айтқан сықылды едім. Аты-жөнім – Молот Мұсаұлы. Панфиловтан звондап тұрмын, Жаркенттен. Тұрлығызы досыңыздың қайтқанына бір жыл боп қапты. Өткен күні қаңтардың он жетісі еді ғой...

– Иә-иә, есімде. Неге ұмытайын... Сенесіз бе, сенбейсіз бе, Мәке?! Тұрекең маған әлі қасымызда жүргендей көрінеді. Құдды бір алыс сапарға, командировкаға кеткендей елестейді. Жүрегің де, көңілің де сенбейді-ау. Соңғы уақытта ойыма жиі оралады. Тіпті, күні кеше ғана есіме алғаным бар. Енді, міне, бүгін күтпеген жерден өзіңіз хабарласып тұрсыз. Аң-таңмын... – Сіздікі дұрыс... Жалған өмір-ай деп «аһ» ұратынымыз осындайдан болса керек. Тұрлығызы ағамен кездесіп, сөйлесіп, Алматыға шығарып салғаным күні кеше секілді. «Шелектің сұлбасы да көрінді. Алаңдамандар, бір-екі сағаттың айналасында Алматыға жетіп барамыз ғой... Құлжаның трассасына аман-сау ілінсек қиналмаспыз...» Қайдан білейік, соңғы тілдесуі екен. Іле-шала, артынша суық хабар жеткен. Есеңгіреп қалдық, төбемізден жай түскендей. Қайран өмір-ай, пәтуасыз!...

– Жан-дүниенізді сеземін, Молот бауырым. Тура өлең жолдарында айтылатындай. «Қайран көңіл! Қайран өмір-ай, бағынбайсың. Сүйдіріп, күйдіріп жалт еткен сағымдайсың!...»

– Дәл өзі. Ғажап әсеріңізді қағазға түсіріп беріңізші тездетіп. Тұрлығызы аға туралы естеліктер жинағын шығармақпыз. Басты бұйымтайым да осы еді...

– Уақыт тығыздау ма, қалай? Жарайды, асығыстау болса да көңілде сайрап тұр...

Қолыма қалам ұстаған сәтте жанарымның алдына Тұрлығызы достың еңселі тұлғасы тұра қалады. Сол бәз-баяғы жайдары, мұңсыз қалпы. Жүзі де, көзі де жымындап әлдене айтқысы келгендей. Өншейінде жорғалай жөнелетін болат қаламұштың ұшына тесіліп, ақ паракқа телміріп, мелшиіп үн-түнсіз отырып қалыппын. Әсілі, ой ұйығына батып кеткен болуым керек. Миым да әлем-тапырық. Сан-саққа жетелеген сансыз сауалдардың ұшын ұстай алсамшы. «Ең алғаш рет мен оны қайда көріп ем?...», «Тұрлығызыны таныстырған

кім еді, өзі?...», «ЦК-ның баспаханасында істесе, неге кездеспегенбіз?...». Шырмауық ойлар желісін тарқата алмай қиналғанымда көзіме тағы бір сурет көлбеген.

Жадым жаңылмаса, сексен тоғызыншы жылдың суық желтоқсаны, шамасы оныншы-он бірінші жұлдызы. «Социалистік Қазақстанның» жетпіс жылдығы қарсаңындағы қауырт күндер. Сықиған, сықырлаған, сарғайған «СҚ»-ның («тоқырау кезеңі» дегендей, о заманда осындай тіркес газет атына қоса жапсырылып айтылатын жағымсыз әдет) тізгінін Алаштың қайсар арысы Шерхан Мұртазаевтың (фамилиясын кейінірек өзгертті ғой) ұстағанына түп-тура бір ай толған. Желтоқсанның ызғары әлі қарып тұр. Кремльдің кадры Колбиннен құтылғанымызға мәзбіз, әйтеуір. Оның үстіне әбден езіліп, азуынан айырылған үлкен ұжым еңсесін тіктей алмай қалғаны рас. Өткеннің ізіне ә дегеннен қатуланып, шүйіле түскен, сөзімен де, ісімен де шешіле кіріскен Шерағаң журналистік ортаның оты мен шоғын қатар үрледі. «Әділеттің ақ жолынан аттамаңдар! Тек ақиқатты, шындықты жазыңдар! Әрине, ұлтымыздың мақсат-мүддесі тұрғысынан. Қазақ өз елінде отырып, мүсәпір күй кешпеуі тиіс!...» Аз уақыттың ішінде жоғарыға жалтақтап, жасып қалған журналист ағайындардың жалы күжірейіп шыға келген. Осындай серпінді сәтте бүкіл шығармашылық ұжымды кабинетіне жинаған редакторымыз:

– Әңгіме қысқа, – деді орнынан көтеріліп. – Соңғы аптадағы нөмірлерді оқырмандар мақтап жатыр. Үлкен үй де, министрлік те жылы қабылдауда. Тың ізденістеріңіз ұнайды дейді. Мен білсем жаңалықтың көкесі әлі алда. Өткір, оқылатын материалдар қажет. Құр даңғаза мен мақтауға ешкім зәру емес. Сын керек. Тек осы талапты дұрыс түсініңдер. Қазір жұмыстың аяғына таман Орталық Комитеттен, заводдел Қуаныш Сұлтанов біздің редакцияға кіріп шықпақшы. Журналистердің отырған жерін көріп, таныспақ. Ең негізгі жұмысы, өздерің әзірлеп жатқан мерекелік нөмірдің жай-жапсарын, әр беттің макетіне шейін өз көзімен көрмекші. Типографияға бас сұғады... Цехқа барады... Спецнөміріміз ұнасын делік... Кәне, бәрің де орындарыңда болыңдар...

Қатулана, бұйыра сөйлеген бастығымыз пікірін тұманды күмәнға жалғаған. Оның да жөні бар. Өткен жетіде кіші форматта жиырма төрт бет боп дайындалған мерейтойлық арнаулы нөмірдің полосаларын редколлегия мүшелерімен бірге алдын ала асықпай қарап шыққан Шерағаң өз ескертпелерін түйіп-түйіп жеткізіп, екі-үш материалды алып тастаған. «Жетпіс жылдық шежіреге араластырып қажеті жоқ. Кейінірек, әдеттегі нөмірлерге салармыз. Уақыт өте тығыз. Сонда да өйтіп-бүйтіп, дереу үш-төрт тәуір мақала ұйымдастыру керек. Мәселенки, мынадай тақырыптар төңірегінде: «Дербестік тізгіні өз қолымызға қашан тиеді?», «Ұлттық кадрларымыз қашанғы қағажу көреді?», «Оқырмандар не дейді, біз не дейміз?» тәрізді жұрт жүрегін сыздатқан жанайқай дүниелер қосқан жөн...» Табан астынан жазылған сараптамалық уытты материалдар қалың нөмірдің абыройын өркештендіре түскен. Шерағаң әлгінде осыны меңзеген сықылды...

Дәл мезгілінде редакция табалдырығын аттаған Қуаныш аға ұжым мүшелеріне жылы шырай танытып, қатар-қатар тізіліп тұрған жігіттердің қолдарын күлімдей қысып шыққан. Қанша айтқанмен жүрегі журналистерге жақын емес пе. Көңіліміз марқайып, әп-сәтте бойымызды бөлекше еркіндік билегені анық.

– Өтірік болмасын, барлығыңызды жыға танымасам да, газет бетіндегі аты-жөндеріңізді жақсы білемін. Сіздердің алдарыңызда ең жауапты, ең маңызды міндеттер тұр. Қазақ баспасөзінің қара шаңырағы саналатын мүйізі қарағайдай газеттеріңіздің беделі төмендеп кеткені шындық. Оны жасыра алмаймыз. Жалтақсыздар... «Өгіз өлмес, арба сынбас» сипама сын абырой әпермейді. Мінеки, сондықтан да Шерағаңа үлкен қолқа артып, тыңнан түрен салуды өтініп отырмыз. Қалың көпшілік сүйсініп оқитын газет жасауларыңыз керек. Алғашқы ұшқындары байқалады. Әрине, уақыт ерте. Ең бастысы,

бірігіп, ынтымақтаса құлшынып еңбек етулеріңіз тиіс. Өздеріңізбен жүздескенде айтпағым осы...

Редакторымыз Шерхан Мұртаза бастаған арнаулы нөмірге жауапты топ іле-шала іргедегі баспаханаға беттедік. Сарбас Ақтаев, Мыңбай Ілесов, Ержұман Смайылов, Совет Шиманбаев, Сиез Бәсібеков, Жанұзақ Әбдіқұлов – редактораттың мүшелері, бөлім меңгерушілері, секретариаттың өкілдері, суретші мен фотограф дегендей. Ұбап-шұбап екінші қабаттағы журналдар қатталып-беттелетін спеццехтың есігін ашқанымызда, біздің қатарымызды және бір топ толықтырған. Даңғарадай зәулім залдың төрінде тағатсыздана күткен Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінің газет-журналдар баспаханасының басшылары дабырласа қарсы алған.

Екі иығына екі кісі отыратындай еңгезердей директор ағамыз Әнуар Тілеулесовті қаумалай қоршаған кіл сайдың тасындай іріктелген орыс-қазақ ағайындардың бәрі таныс. Бас директордың орынбасарлары, терім, беттеу, ротация, цинкография, бояу т.б. цехтар мен ауысым бастықтары. Шетінен ілтисипатты ізетпен бас шұлғысып жатыр. Осынау жайсандар мен марқасқалар сапында Тұрлығызы Дуанбеков те жүр. Бұрындары алып баспахананың әр-әр бұрышында ұшыраса қалғанда бас изесіп, асығыс-үсігіс өте шығатынбыз. Бір-бірімізді жете білмегендіктен. Кейінгі кездері тонның ішкі бауындай қас-қабақтан, емеуріннен-ақ ұғысатын ек. «Жылқы кісінескенше, кісі сөйлескенше» демекші, екеумізді бұрынғыдан да жақындастырып жіберген Ырым дос Кененбаев болатын. Бірде ол бас инженердің кабинетінен шыға келген Тұрлығызыны ай-шайға қаратпай шап берді. «Мына Түрекенді білмейтін сияқтысың. Біздің Талдықорған облысынан, Панфиловтан. Жерлеспіз. Ал Тұрлығызы, түнегүні өзіне айтқан жігітім осы. Аты-жөні – Жанат Елшібеков, Қаратал ауданынан. Үшеуміз де түйдей құрдаспыз. Жанат екеуміз «Ленжаста» бірге істегенбіз, жақында «СК»-ға көркемдеу-безендіру бөліміне ауысқан. Кәне, жүр кабинетіңе, жуып жіберейік...» Таныстыру соңын әзілге бұрған Ырымды қоштай жөнелген жаңа құрдас та қалжың шоғын көсей түскен. «Құр сөз болмасын, үшінші қабаттағы менің бөлмеме көтеріле беріңдер. Баспаханада спирт көп. Станоктар жуатын, тап-таза...». «Жо-о-ға, әлі талай кездесеміз емес пе. Жұтқан ауамыз, жүрген жеріміз бір ғой...» Мінеки, содан бері де жылдар жылдарға ұласқан. Еңбек жолын алып зауыт – баспахананың қарапайым жұмысшысы болып бастаған Тұрлығызы дос механик, ауысым бастығы, цех меңгерушісі, инженер, басқарма бастығы секілді лауазымды биік баспалдақтармен өрледі. Білікті де білімді маман ретінде бірден көзге түсті. Қазір де міне ол баспахана басшыларының ортасында, иық тіресіп тұр.

Бас-аяғы есік пен төрдей ғаламат станокты (о кезде бүгінгідей түрлі- түрлі компьютерлер қай-д-а!) дөңгелене қоршай жайғасқан мамандар кезегімен түсіндірме берді. Арнаулы нөмірдің материалдарын көріп, мазмұнымен мұқият танысқан Қуаныш Сұлтанов газеттің полиграфиялық жағынан заман талабына сай тұңғыш рет төрт-бес бояумен, офсеттік тәсілмен қалай орындалатынын жан-жақты сұрастырған. Мәскеуден полиграфия институтын бітіріп келген Түрекен де реті келгенде өз тәжірибесімен бөліскені есте. Несіне жасырайық, ол уақытта қазақ жігіттерінің арасынан мұндай сирек мамандықты меңгергендер өте аз еді. Жоқтың қасында.

Қабат-қабат, жып-жылтыр пленкаларға тесіле үнілген редакторымыз Мыңбай екеумізді қасына шақырған.

– Бүкіл беттердегі колонцифрларды дереу өзгертіндер. «Декабрь» деген сөздерді тегіс «желтоқсан» деп қазақшаландар, – деді Шерағаң қолындағы қызыл қарындашпен астын сызып. – Ертеңнен бастап ай аттарын қазақша жаза бастаймыз. Естеріңде болсын... Кімнен қорқамыз? Осыған да Кремльден рұқсат сұрауымыз керек пе? А-а?...

Ойға келмеген, ешкім күтпеген оқиға. Жиналғандар елеңдесіп қалған. Шерағанның тосын мінезіне үндемей үрпиісіп, аңырғандар да болды сол мезетте. Шалт ұсынысты қалт жібермеген Қуаныш ағаның қолдауы даусынан ап-анық аңғарылған:

– Дұрыс!

Іле-шала Бас директор Әнуар Тілеулесов тіл қатқан:

– Шәке, жүрек жұтқан батырсыз ғой! – Жан-жағына күле жанар жүгірткен. – Көзіңізге мақтағандық емес. Соңғы нөмірлеріңізде КПСС-ті «СОКП» деп, Бас Секретарды «Бас хатшы» деп, Москваны «Мәскеу» деп жаза бастадыңыздар. Оқып, көріп, риза боп жатырмыз. Бұл – керемет ерлік!

Жүріс-тұрысы да, сөз саптауы да, өзіндік көзқарасы да ірі, кесек Әнуар ағаның тұлғасы маған бұрынғысынан да зорайып асқақ шалынған.

Орынсыз қолпаштауды әсте жаны сүймейтін Шерағанның әлгіндегі қабағы қайта жазылып, көңілді рай танытқан.

– Әнеке, пейіліңе рахмет! – деді денесін тіктеп, бар ықыласын аударып.

– Өзің басқарып отырған мына баспахананың атын да қазақшалаған жөн. Қашанғы партияның шылауында жүресіз. Мәселен, «Дәуір» баспаханасы десек... Өмір де, тіршілік те өзгеріп жатыр емес пе...

– Әдемі атау екен!

– Сәтті секілді: әрі қысқа, әрі нұсқа.

– «Дәуір», «Дәуір» – дабылды, айбынды естіледі.

Жұрт шулап қоя берді.

Ресмилеу кездесудің сықиған өн бойына қан жүгіргендей, бәріміз де еркін тыныстағанбыз.

Жаныма жетіп келген Тұрлығазы қуанышын жасыра алмады.

– Шерағандай редактор жоқ қой. Мықты қазақ, – деді құлағымның түбіне сыбырлай.

Рас. Қуана білу де – адалдық нышаны. Ондай қасиет кез келген жанның пешенесіне бұйыра бермейтіні баршаға мәлім. Біздің Тұрлығазы дос сондай асыл азамат.

* * *

Күйкі тіршіліктің жетегінде жүріп көп нәрседен қол үзіп қалады екенсің. Бұл – өмірдің заңы. Әйтсе де, бұған жіті көңіл бөле бермейміз-ау. Бозым шағымыз, бүкіл алау жастығымыз редакция мен типография арасында өткеніне де енді ғана көзім сенгендей. Бір қалыпты, ағын судай алға жылжыған уақыт талай өзгерістерін жасапты. Жыныс тоғайдай сыңсыған достардың, ағеділ әріптестердің қатары да әжептеуір селдірегенге ұқсайды. Заман өзгерген, қоғам құбылған. Әркім өз жолының арнасымен зырылдап жүр.

Күн көру, әрекет ету. Адам айтса, сенбес жай. Аласұрып ұмтылмасаң – далада қаласың. Ойлап отырсаң, қызық-ақ. Әсіресе, қаламымен талғажау өмірдің толқынын кешкен журналист ағайындардың бей-берекеті шыққаны өтірік емес. Газеттер мен журналдар бірінен соң бірі жабылып, журналистер топ-тобымен базар жағалап кетті. Топан тиражынан айырылған басылымдар жалақыны екі-үш айда әрең алып, қаламақы көзден бұл-бұл ұшты. Әңгімеміз дерексіз жалаң болмасын, мүйізі қарағайдай «СҚ»-ның өзі төтеннен тиген дағдарыс тегеурініне шыдамай, шатқаяқтап қалды. Таралым күрт құлдылап, аптасына алты мәрте жарық көретін қазақ баспасөзінің қара шаңырағы әуірімдеп жетісіне екі-үш реттен зорға шыққанына куәміз. Оны айтасыз, газеттің 75 жылдығына арнап, тапжылмастан үш-төрт ай бойы тер төккен арнаулы отыз екі беттік толстушканы баспаханалық бояудың мүлдем болмағандығынан қап-қара күйінде шығардық. Сенсеңіз де, сенбесеңіз де ақиқат осы, шындық осы! Дөңгелек даталар 70 пен 75-тің арасындағы айналдырған бес жыл әкелген өзгерістерді былайша бейнелеуге болар еді. Газет аты жетпіс жылғы жамауы «Социалистіктен» құтылып, бұл кезде «Егемен Қазақстан» аталатын. Бояусыз жарық көрген мерекелік нөмірдің ұрандай естілер шапкасы – Алаштың азат басылымы 75 жаста. Бас редакторы – көрнекті қаламгер Нұрлан Оразалин. Естелік-эссеіміздің тағы бір дәйегі ретінде осынау тәуелсіздіктің елең-алаңында Баспасөз министрлігінің басына журналистердің ғана емес, барша қазақ зиялы қауымының ардақтысы саналатын Қуаныш Сұлтанов келген-ді. Жоғарыда сыр ғып шерткен қиын кезеңнің шырғалаңы министр ағамыздың есінде шығар. Дәл сол уақытта аяулы досымыз Тұрлығазы Дуанбек Баспасөз министрлігінде жауапты лауазымдық қызметті атқаратын. Баспахананың зәулім цехында ұшыраса кеткен ол бәз-баяғы байсал қалпын өзгертпеген күйінде:

– Хал нешік, кұрдас? – деп жөн сұраған. – Жүздерің сынық бәріңнің де. Түсінемін. Кеше бастықтарың, Нұрланды айтам, министрге жолығып, біраз ренішін бүкпесіз білдірген сынайлы. «Дүние не боп кетті өзі. Қағаз жоқ, пленка жоқ, тіпті, қызыл-жасыл бояу жоқ. Сұмдық емес пе?» деп қынжылғанын өз құлағыммен естідім. Ең бастысы, мерекелік нөмірлерің өте сәтті, мазмұны бай. Қуаныш ағаңа да ұнап жатыр. Нендей жағдайға болса да, сабырмен қараған дұрыс. Зәрулік, тапшылық қос өкпеден қысып-ақ тұр. Нарыққа бейімделу керек. Әлі-ақ өз қолымыз өз аузымызға жетеді. Болашаққа тек сеніммен, үмітпен қарайық...

Иә, бүгінде бәрі ұмытылған. Кешегі жылан жалаған бос сөрелер лық толы. Тапшылықтың ізін шырақ алып іздесең таппайсың-ау. Газет-журналдар да ат-көпір. Қисапсыз. Беттері де қалың. Бұрқырап шығып жатыр, шығып жатыр. Үлгермейсің оқып. Есіме ертеңіне сенген, келешекті қателеспей болжай білген салмақты да, сабырлы Тұрлығазының көреген сөздері түскен. «Алдымызға тек сеніммен, үмітпен қарайықшы...»

...Жоғарыда меңзегенімдей, күнделікті тірлік ығымен көп достардан көз жазып қалдық. Жас ұлғайған сайын оларды түгендей бермейтініміз және рас. Ыстық ұядай көрінетін Алматыдағы көкбазардың түбіндегі Баспасөз үйіне жайғасқан отызға тарта газет-журнал мен іргесіндегі алып баспахана «Дәуірдің» де (кезінде Шерағаң армандаған атқа ие болған) жағдайы мәз емес. Жабылатын редакциялар жабылып, тұралаған басылымдар нарықтың қысымына шыдамай, күнкөріс қамымен бас сауғалап жүр. Оның үстіне жұмыссыз қалған ағайындар Ақмолаға ағылған, ұлы көшке ілескен. Сөйтіп бір-бірімізді баспаханада бет қаттау цехтарында, газет басатын жерлерде, атшаптырым асханада жиі ұшырасатын біздер, шын мәнінде жетімсіреп қалғанбыз...

Сонымен біраздан бері хабар-ошарсыз кеткен Тұрлығазымен Астанада қайта қауыштық. Наурыздың ақтүтек боранында редакцияға іздеп келген ол:

– Ассалаумағалейкүм, құрдас! Хал қалай? Сақылдаған сары аязға үйренетін түрің бар ма? – деп бір қап аязды алдына сала табалдырық аттаған. – Буып тұр, кемінде отыз градус бар шығар. Сендерді сынап жатқаны да...

Бет-аузын аяз сорған Түрекеңнің өңі қып-қызыл. Құлақшынын, тонын шешіп, мұз моншақтарын қағып, жөн-жосық сұрасып жатыр.

– Өзіңіз қалайсыз? Целиноградтың ауа райына біршама бейімделгендей түріңіз байқалады.

– Астана, әйтпесе, Ақмола десеңші. Әуелде біз де Целиноград дей беретінбіз. Үйренген ауызда жазық жоқ. Тың өлкесінің орталығы әбден бітіп, тоз-тозы шығып қаусаған екен. Астананы дер кезінде ауыстырыпты. Әйтпесе...

– Иә-иә... Көшіп келгенімізге бір айдай боп қалды. Бәрін де көріп-біліп жатырмыз ғой. Қазақтың иісі мүлдем сезілмейсің. Редакцияның ауласына Наурыз мейрамы қарсаңында мына киіз үйді тігіп едік. Байқаған шығарсыз. Екі-үш күннен бергі көз аштырмай ұйтқып тұрған ақ боран аузы-мұрнын көрсетпей, белуардан басып тастады. Көктем мерекесін бас редакторымыз Ерағанның (Смайыл) кабинетінде өтіп-бүйтіп дірдектеп өткізген болдық. Бұл түрімен Астананың сірескен сүр қары шілдеде сәгілмесе де...

– Қой, Жәке, түңілме!.. Біздің екінші қысымыз... Аязы да, бораны да тамаша... Үйреніп-ақ кеттік... Шыдамағандары Алматыға кері көшіп жатыр...

– Алғашқы әсерімді айтып жатқаным ғой. Балалық шағымның ізі қалған Қараталдың жағасындағы, Балқаштың бойындағы балықшы ауылына ұқсайтын секілді. Қысқы ауа райын айтамын да... Түреке, өз жайыңды айтсайшы. Сол министрліктесіз бе?..

– Е-е, сөйтсеңші... Алланың кез келген мезгілі, кез келген ауа райы жақсы. «Күннің жаманы кетеді, адамның жаманынан сақтасын» деуші ме еді үлкендер... Мен қазір баспадамын...

– Дұрыс, Түреке!.. Баспа дейсіз бе?..

– Жаңадан ашылған «Елорда» дейтін баспаның директорымын. Осы уақытқа шейін тікелей газет-журналға қатысты шаруаларға аралассам, қазір тәуекелге бел буып кітаптар шығара бастадық. Полиграфист досың нағыз баспагер боп алды. Кәне, қандай кітабың бар. Жеделдетіп шығарып берейін әдемілеп...

– Рахмет! Ниетіңе, пиғылыңа ризамын. Әзірге асықтырма. Жұрт сөз ғып жүрер. Астанаға келмей жатып, жерлесінің кітабын шығарды деп ілік іздер.

– Қойшы, көленкемізден қорқып... сонда жақсы кітап шығармауымыз керек пе?! Аты-жөніңді халқың біледі. Сен жалғыз Талдықорған облысының маңдайына ғана таңбаланбаған шығарсың. Ең жек көретінім жерге, руға, жүзге бөлінушілік. Суқаным сүймейді. Құдайшылығын айтшы өзін, «Осы, сен қай ел боласың деп сұрадым ба?»

– Рас! Сөзіңнің негізі бар. Досым-ау, жұрттың бәрі өзіндей болса, шіркін!..

Соғыстан соңғы жылдардың төлі, мамырдың рахман шуағында шырылдап жарық дүние есігін ашқан ұрпақтың жұлдыздарын Жаратушының өзі бөлекше жаратқан. Сәуегейлік жасамай-ақ қояйын, Тұрлығызы құрдастың жұлдызы тым биіктен жарқыраса керек. Ғажабы сол, оның сәулесі еш көмескі тартпайды, керісінше ойға алған сайын әр қырынан нұрланып шалынады. Ол шұғыла шаңырақ үстінде, бала-шағасының көзінде, ағайын-туыстың жүрегінде һәм біз секілді дос-жаранның жадында бұрынғыдан бетер арайланып көрінетіні сөзсіз.

Дәлел керек пе. Айтайын. Тұрлығызының «Елорда» баспасы төңірегіндегі сырды ширатайыншы. Полиграфия-баспа ісін әуелден жетік меңгерген Тұрлығызы шығарған кітаптары көз алдымда сайрап-ақ тұр. Көп туындылардың қалай дүниеге келгені жөнінен де жақсы хабардармын. Оның да себебі бар. Жаңадан ірге көтерген баспаның полиграфиялық-техникалық базасы әлдеқайда төмен-ді. Алматыдағы қалыптасқан, қай жағынан болсын тамыры тереңге кеткен ежелгі баспалардың жағдайлары көш ілгері. Сөйтсе де, ол Астана мен Алматының арасына шапқыламай, қолдағы мүмкіндіктерді тиімді пайдалануды көздеді. Бұрынғы облыстық баспахана жүйесіндегі полиграфиялық машиналар мен станоктарды, түрлі безендіру элементтерін орындайтын құрал-жабдықтарды, ең ақыры баспа өнімдеріне, оның ішінде, әсіресе, кітап мұқабаларына ойылып бедерленетін цинкографиялық қалыптардың жаңа технологиясын өндіріске батыл енгізудің бастамашысы болды. Жаңалыққа құмар Тұрлығызы отандық баспа жетістіктерін ұдайы насихаттаумен бірге, әлемдегі ең үздік елдердің кітап шығарудағы тың ізденістеріне ден қойды. Үйренуден жалықпады. Бір елең етерлігі өзі игерген, өзі құлаған өнердің көкжиегін кеңейтуге қосқан үлесі мол. «Қолда барда алтынның қадірі жоқ» дегенді бабаларымыз бекерге айтпаған. Мұны дер кезінде ескермегенімізді сездіргім келеді. Өйткені, республикалық, одақтық, халықаралық кітап жәрмеңкелері мен баспа өнімдерінің түрлі саласына орай ұйымдастырылған шаралардың басы-қасында танымал полиграфист-баспагер Тұрлығызы Дуанбектің тер төккені мәлім. Үйренуден шаршамайтын адам өз бойындағы жақсы қасиеттерді өзгелерге үйретуге бейім. Сондықтан да болса керек, кейінгі толқын баспагерлердің арасында біздің Түрекенді тәлімгер ұстаз санайтындар да жеткілікті. Еріксіз мерейленесің!

Баспа-полиграфия ісінің үздік қайраткері, асыл азамат Тұрлығызының мерейін асқақтатар ешкімге ұқсамайтын, тек өзіне тән дара мінез-құлықтары жөнінде алдыңғы буын ағалардан талай мәрте естігенбіз. Шіркін-ай, бәрін бірдей көгендеп, шертіп шығу мүмкін емес. Түрекеннің өр тұлғасын сомдай түсу мақсатында Халық жазушылары Шерхан Мұртаза мен Фариза Оңғарсынованың лебіздерін түйіп жеткізгенді жөн көрдім.

«Елорда» баспасынан ең алғаш жарық көрген көркем туындының бірі – Шерағанның «Ай мен Айша» романы. Жалтылдатып, жарқыратып шыққан кітаптың сүйінші данасын апарып беріп, үлкен қаламгерді қуантуды ойлаған Тұрлығызыға Шерхан аға қатты риза болыпты:

– Айналайын, Түреке мына жақсы хабарыңа көп рахмет! Әрбір авторыңның кітабы шыққан сайын, құлдырандап жүгіре берсе, баспа директорының өкшесінен не қалады?! Біз қазір өзіміз кіріп шығамыз. Саған, кітапты әзірлеген қызметкерлеріне ризашылығымызды білдіргеніміз дұрыс шығар. Айтпақшы, баспанның «Елорда» деген аты өте сәтті табылған. Оқырманыңа сыйлар жақсы дүниелерің мол болғай!..

Ал, тез арада, әрі күтпеген тұста үш томдығын қолына ұстатқанда Фариза апай жүрекжарды қуанышын елжірей жеткізіпті:

– Мына Тұрлығазыны танымаймын, білмеймін. Сырттай сәлеміміз дұрыстау. Өзі біздің Батыстан да емес. Кітабымды шығарып берші деп өтінгем жоқ. Түнеугүні бір кездескенде «Апай, үш томдығыңыз таяуда жарық көреді» дегенде мүлдем сенбегем. Міне, мені өстіп ешкім қуантпаған болар. Нағыз істің адамы екен. Жақсылығыңды халқың, елің ұмытпайтын жігіт бол! Абыройың мен беделің жаңа баспаңның даңқын шығарсын...

Әңгіме тұздығына жарар мұндай штрихтар көп-ақ. Дарқан достың шарапатын мен де көрдім. «Қош бол, теңіз...», «Таным», «Шығармалар жинағының бес томдығы» секілді кітаптарымды шығарып берді. Жалпы, егемендік қаламгерлердің «Елорда» баспасына, оның тізгінін ұстаған Түрекеңе айтар алғысы шексіз-ау деп ойлаймын. Әділ Дүйсенбек, Сауытбек Абдрахманов, Жанболат Аупбаев, Тілекқабыл Боранғалиұлы, Сүлеймен Мәмет, Берік Садыр т.б. жазушылардың негізгі де, басты кітаптары өз оқырмандарына «Елорда» баспасынан жол тартқаны баршаға мәшһүр.

Иә, Тұрлығазы шашқан шапағат шұғыласы талай жүректерге нұр құйғаны даусыз.

Аяулы жары, сүйікті Сәбирасының қас-қабағына қараған, шаттыққа бөленген балалары мен желкілдеген немерелерінің панасы ғана емес, ол нағыз бүкіл әулеттің, туған-туыстың тірегі, дос-жаранның арқасүйер мықты бір дінгегі еді.

Иә, жолы жұмбақ жалғанның бес күндік қонағы жайында жүректер әркез сағынышпен соғады.